

Копитко Марта Іванівна
кандидат економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 –
економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності),
доцент, доцент кафедри менеджменту,
Львівський державний університет
внутрішніх справ (м. Львів)

Тема дисертації: «Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств (на матеріалах підприємств транспортного машинобудування)».

Робота виконана на кафедрі управління фінансово-економічною безпекою ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК».

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор **Алькама Віктор Григорович**, завідувач кафедри управлінських технологій ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК».

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент **Васильців Тарас Григорович**, завідувач кафедри фінансів і кредиту Львівської комерційної академії;

доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України **Козаченко Ганна Володимирівна**, професор кафедри фінансів і банківської справи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

доктор економічних наук, професор **Мартинюк Володимир Петрович**, завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки та інтелектуальної власності Тернопільського національного економічного університету.

Захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності відбувся 22.10.2015 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.130.01 Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32, ауд. 245.

В дисертації решена наукова проблема, которая заключається в разработке теоретико-методологических основ формирования комплексного обеспечения экономической безопасности предприятий транспортного машиностроения.

Результаты авторских исследований заключаются в систематизации подходов к пониманию сущности экономической безопасности предприятий и обосновании значимости комплексного обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйствования, разработке его структуры с адаптацией к специфике деятельности отечественных предприятий и с учетом влияния дестабилизирующих факторов. Под такими предложено понимать вызовы, риски, угрозы и опасности, которые возникают во внутренней и внешней среде.

На основе проведенного анализа функционирования предприятий транспортного машиностроения исследованы дестабилизирующие факторы внутренней и внешней среды, определены те, которые вызывают максимальную степень негативного воздействия, и разработаны меры предотвращения указанному воздействию.

С целью разработки направлений комплексного обеспечения экономической безопасности предприятий разработана модель оценки уровня экономической безопасности и сформирован интегральный показатель, который, учитывая безопасность по каждому отдельному индикатору и функциональной составляющей, позволяет определить тактическую и стратегическую оценки для разработки управленческих решений в процессе комплексного обеспечения экономической безопасности; обосновано методологические основы выбора стратегии экономической безопасности предприятий на основе учета результатов оценки уровня экономической безопасности предприятия, уровня внутренних и внешних угроз; осуществлена оценка эффективности комплексного обеспечения экономической безопасности предприятий транспортного машиностроения, что позволяет осуществлять тактический и стратегический контроль и реализовывать оперативные решения в процессе обеспечения экономической безопасности предприятия.

УДК 338.4:330.3:658

М.І. Копитко

КОМПЛЕКСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ: НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД

Сформульовані базові поняття комплексного забезпечення економічної безпеки на вітчизняних підприємствах та запропоновано структуру даного процесу. Рис. 10, табл. 1, дж. 17.

Ключові слова: комплексне забезпечення економічної безпеки, підприємство, дестабілізуючі чинники, виклики, ризики, загрози, небезпеки, система економічної безпеки, служба безпеки підприємства, суб'єкти забезпечення економічної безпеки, лояльність персоналу.

Постановка проблеми та виділення нерозв'язаної її частини. У працях вітчизняних та іноземних дослідників є різні та неоднозначні підходи до розуміння структури та порядку здійснення процесу забезпечення економічної безпеки на вітчизняних підприємствах. У зв'язку з цим актуалізується проблема вироблення уніфікованого та універсального підходу, який дозволить врахувати особливості діяльності, галузеву приналежність суб'єкта господарювання, а також вплив зовнішнього і внутрішнього середовища.

Мета статті полягає у розробленні науково-методичного підходу до формування структури та визначення особливостей комплексного забезпечення економічної безпеки на вітчизняних підприємствах.

Основний матеріал дослідження. Ряд науковців, які працюють у сфері вивчення особливостей економічної безпеки на різних рівнях, стверджують, що економічну безпеку необхідно «забезпечувати», в окремих випадках зустрічається термін «убезпечувати». Співзвучність та аналогічне змістове навантаження двох послідовних термінів викликають певні ускладнення у функціональному відтворенні самого процесу, а, відтак, у його причинно-наслідковому зв'язку. Виникає гостра необхідність у виробленні сучасного трактування даного комплексного поняття. Тут необхідно враховувати як професійно-економічний, так і філологічний аспекти формування визначень. З огляду на зазначене вище раціональним відтворенням змісту даного процесу

можна вважати словосполучення «забезпечення економічної безпеки», що достатньо точно відображає усі його ланки. Для підтвердження даної пропозиції автора доцільно звернутися до термінологічних словників української мови [1, с. 121; 6, с. 593; 10, с. 131; 13, с. 29; 14, с. 18]. Так, «забезпечення» пояснюється як постачання чогось у достатній кількості, створення надійних умов для здійснення чого-небудь, захист, охорона кого-, чого-небудь від небезпеки.

Підтвердженням адекватності терміну «забезпечення ЕБП» є праця Рудніченка Є.М., який під забезпеченням ЕБП розуміє процес із поєднання наступних дій: прогнозування загроз ЕБП; виявлення, аналіз та оцінка загроз ЕБП; оцінка відповідності індикаторам ЕБП; заходи з нейтралізації загроз ЕБП [12, с. 29]

З усталених філологічних понять (термінів) однозначно впливає, що забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання логічно пояснювати як процес, що передбачає сукупність послідовних та обґрунтованих дій менеджерів з метою досягнення такого стану діяльності підприємства, який дозволяє з максимальною ефективністю використовувати доступні ресурси для захисту інтересів від впливу дестабілізуючих чинників.

Доцільно наголосити на особливостях даного процесу, які полягають в тому, що він повинен здійснюватися базуючись на обов'язковому авторизованому накладанні зобов'язань на відповідальних осіб та створенням часового коридору для виконання поставлених завдань. Авторизоване накладання зобов'язань є обов'язковою умовою, адже сфера економічної безпеки не може бути знеособленою і потребує виконання завдань та прийняття рішень для зміни її рівня чи підтримання стабільного функціонування. Створення часового коридору є необхідним у зв'язку з тим, що жоден процес не відбувається миттєво, а завжди потребує поступової реалізації протягом певного передбачуваного часу.

Необхідно розуміти, що процес забезпечення ЕБП є складним та багатоетапним, тому постає питання аналізу його компонент.

Вихідною компонентою є інтереси підприємства, які можна позиціонувати як його усвідомлені потреби, адже вони відображають взаємозв'язок поставлених цілей та шляхів їх досягнення. При цьому необхідно дотримуватися ряду принципів побудови переліку інтересів підприємства з урахуванням його потенціалу:

1. Загальна система інтересів має враховувати їх обмежену кількість, що дозволить організувати процес спостереження за їхнім дотриманням і вжити заходів із захисту інтересів підприємства. До системи інтересів підприємства повинні входити найбільш значимі для нього інтереси, відібрані за принципом пріоритетності. Водночас система інтересів підприємства повинна бути достатньо різнобічною за орієнтацією і враховувати етап життєвого циклу конкретного підприємства або цілої галузі.

2. Інтереси підприємства повинні бути пов'язані з суб'єктами зовнішнього середовища, тобто мати адресне призначення. Це дозволить забезпечити дієвий характер даної системи.

3. Інтереси підприємства повинні бути відтворені у вигляді економічних показників, що дозволить забезпечити їх кількісне представлення.

4. Наявна внутрішня суперечливість інтересів підприємства має компенсуватися загальними позитивними результатами діяльності. Такі інтереси підприємства як позитивна репутація виробленої продукції або послуг, збільшення обсягів виробництва та якості продукції, що не мають практичних

механізмів співставлення, мають визначатися на основі оцінки їх впливу на кінцевий процес відтворення [2].

Дестабілізуючі чинники (за визначенням Чернявського А.А., під дестабілізуючими чинниками доцільно розуміти реальні або потенційні дії, що заподіюють або можуть заподіяти шкоду діяльності підприємства, або зробити її неможливою [16, с. 45]) характеризують вплив зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність діяльності суб'єкта господарювання, тому до їх переліку за авторським підходом запропоновано віднести:

- **виклики** – це сукупність обставин, не обов'язково негативного впливу, на які необхідно відреагувати, при цьому їх ігнорування може спричинити позитивні чи негативні наслідки для підприємства;

- **загроза** – це вплив зовнішнього середовища, його суб'єктів чи внутрішніх елементів системи, що може призвести до втрат;

- **ризик** – це настання суб'єктивних і/або об'єктивних подій у кожній зі сфер діяльності підприємства у зв'язку із актуалізацією загрози, що здатні призвести до позитивних чи негативних наслідків для нього і спричинити відхилення від запланованих параметрів;

- **небезпека** – форма прояву загрози, що призводить до реальних втрат.

Взаємозв'язок та взаємонаслідковість понять «виклики», «загрози», «ризик», «небезпеки» відображені схематично у вигляді «піраміди шарів» на рис. 1.

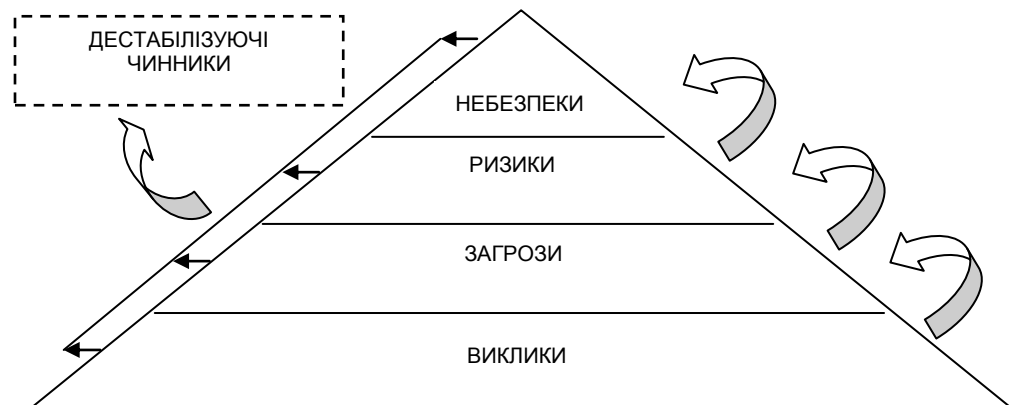

Рис. 1. Ієрархічна схема відображення взаємозв'язку понять «виклики», «загрози», «ризик», «небезпеки»

Джерело: побудовано автором.

Термінологічні зв'язки категорій: виклики, загрози, ризики і небезпеки та їх наслідки для ЕБП графічно відображені на рис. 2.

Саме протидія дестабілізуючим чинникам дозволить досягнути поставлених інтересів шляхом формування системи економічної безпеки (рис. 3).

Необхідно розуміти, що неможливо побудувати виважений перелік інтересів підприємства та прослідкувати вплив дестабілізуючих чинників попередньо не визначивши сфери діяльності. Такими сферами у процесі забезпечення економічної безпеки прийнято називати функціональні складові:

- внутрішні:

- 1) фінансова – демонструє загальний фінансовий стан підприємства;

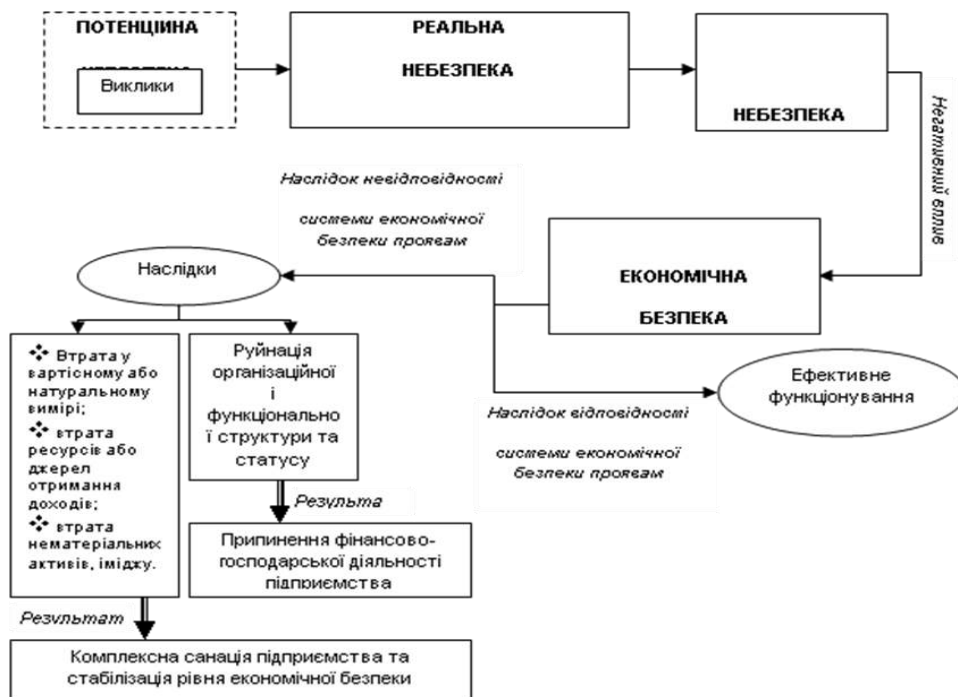

Рис. 2. Схема взаємозв'язків дестабілізуючих чинників економічної безпеки підприємства
Джерело: побудовано автором на основі.

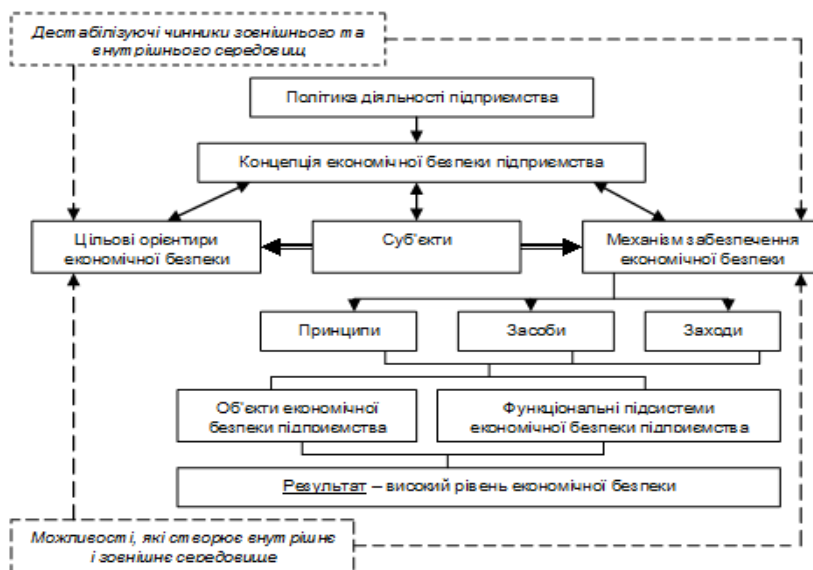

Рис. 3. Структура системи економічної безпеки підприємств
Примітка: ⇒ - напрямок впливу
Джерело: побудовано автором на основі [3, 5, 7, 9, 15, 17].

2) кадрова – характеризує інтелектуальний та професійний склад працівників, якість використання людського капіталу, ефективність управління персоналом;

3) техніко-технологічна – характеризує рівень інноваційної активності, технологічної незалежності підприємства та його відповідність сучасним світовим аналогам;

4) інформаційна – характеризує ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підприємства та забезпечення захисту інформації;

5) силова – характеризує ефективність фізичної безпеки підприємства, його персоналу, фінансових та інших ресурсів;

6) ресурсна – характеризує рівень забезпеченості та ефективність використання виробничих потужностей і ресурсів;

7) політико-правова – характеризує рівень дотримання чинного законодавства на підприємстві, правового забезпечення діяльності та юридичної підтримки господарських рішень, правової захищеності підприємства і його працівників;

- зовнішні:

1) ринкова – характеризує місце підприємства на ринку, можливість протистояти конкурентному тиску та втримати конкурентні переваги;

2) інтерфейсна – характеризує надійність взаємодії підприємства з економічними контрагентами.

Враховуючи комплекс функціональних складових, економічна безпека підприємства розглядається як процес, результатом реалізації якого повинне виступати досягнення поставлених цільових орієнтирів.

Цільові орієнтири економічної безпеки підприємства – це бажані результати, яких повинне досягнути підприємство внаслідок реалізації політики і стратегії економічної безпеки.

Декомпозиція суб'єктів ЕБП відображена графічно на рис. 4.

Функції державних інститутів та служб безпеки підприємств щодо забезпечення економічної безпеки за функціональними складовими підприємств відображені у табл. 1.

Враховуючи той факт, що єдиним суб'єктом, який безпосередньо впливає на всі функціональні складові ЕБП, є служба безпеки підприємства, виникає потреба всестороннього дослідження процесів його діяльності (рис. 5).

Компоненти процесу забезпечення ЕБП відображено на рис. 6.

Специфіка забезпечення ЕБП проявляється через її напрямки (рис. 7).

У зв'язку з тим, що класифікація за цілями, ефективністю, рівнем достатності та суб'єктами здійснення є очевидною, зупинимося детальніше на аналізі видів забезпечення ЕБП з урахуванням класифікаційної ознаки «за конфігурацією».

Об'єктивна реальність функціонування вітчизняних підприємств демонструє ситуацію, за якої забезпечення ЕБП здійснюється поелементно, що не дозволяє врахувати всі особливості функціонування та розробити адекватну систему економічної безпеки. Можна з певністю сказати, що лише застосування комплексного підходу щодо забезпечення ЕБП, який передбачає врахування всіх трьох аспектів: окремих процесів; систем, які об'єднують певні процеси; ситуацій, які вимагають прийняття рішення, дозволить суб'єктові господарювання досягнути поставлених цілей.

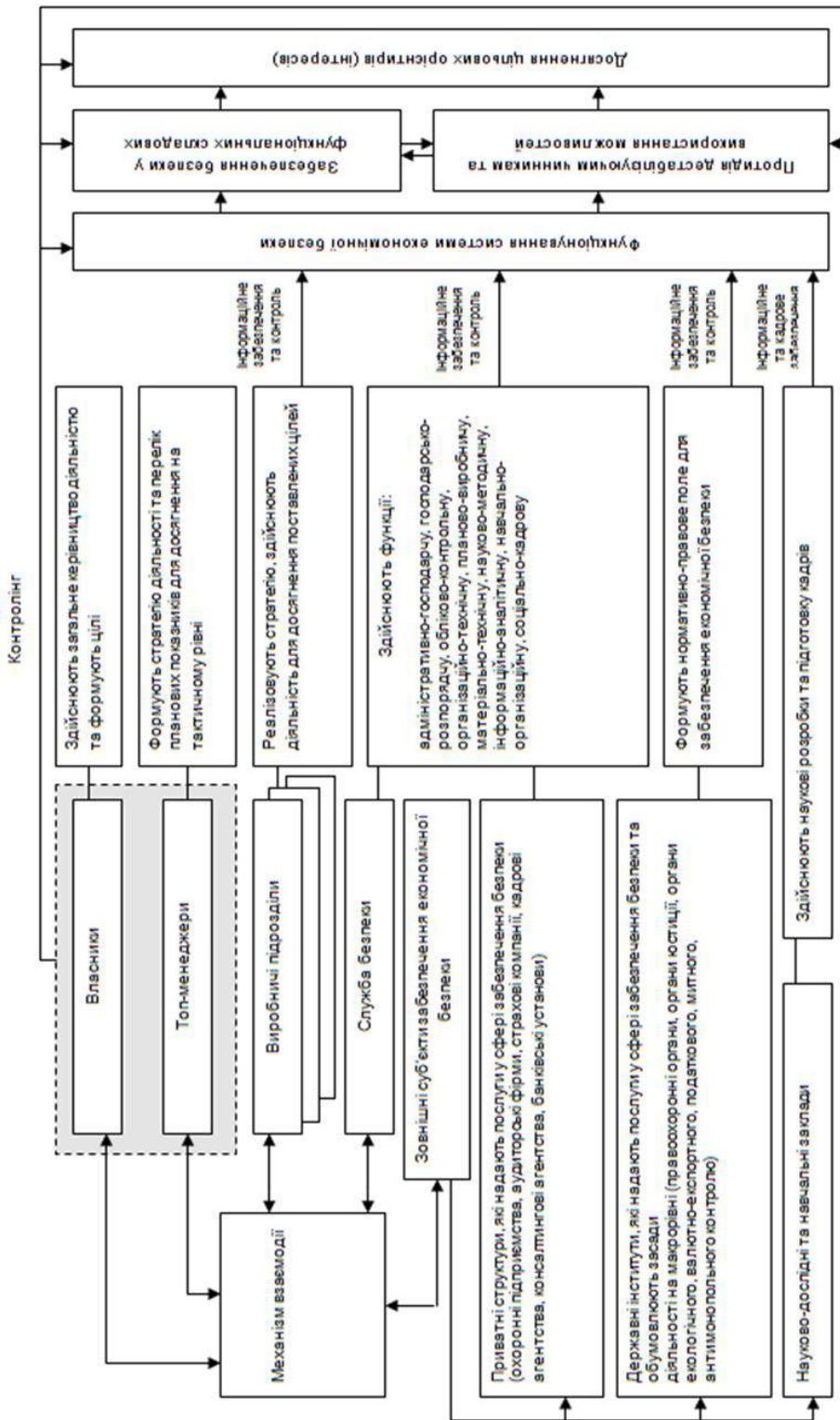

Рис. 4. Декомпозиція суб'єктів комплексного забезпечення економічної безпеки підприємств
 Джерело: побудовано автором.

Функції служби безпеки та зовнішніх суб'єктів щодо забезпечення економічної безпеки за функціональними складовими підприємств

Суб'єкти	Функціональні складові економічної безпеки підприємств									
	Фінансова	Кадрова	Техніко-технологічна	Інноваційна	Виробнича	Інформаційна	Екологічна	Силова	Ринкова	Інтерфейсна
Служба безпеки підприємства	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Приватні структури</i>										
охоронні підприємства		+	+			+		+		+
аудиторські фірми	+									
страхові компанії	+			+						
кадрові агентства		+								
консалтингові агентства	+	+				+	+			+
банківські установи	+			+					+	
<i>Державні інститути</i>										
правоохоронні органи								+		
органи юстиції										
органи екологічного контролю							+			
органи валютно-експортного контролю	+				+				+	
органи податкового контролю	+									
органи митного контролю	+									
органи антимонопольного контролю									+	+
<i>Наукові установи</i>										
науково-дослідні інститути			+	+	+		+			
навчальні заклади		+								

Джерело: побудовано автором.

Крім того, важливим моментом є використання комплексної взаємодії суб'єктів забезпечення ЕБП, адже неефективним є функціонування служби безпеки без залучення зовнішніх суб'єктів, а то й розподіл її функцій між іншими підрозділами підприємства, що зустрічається у вітчизняній практиці.

Рис. 5. Структура процесу діяльності служби безпеки підприємств
Джерело: побудовано автором.

З урахуванням проаналізованого вище під комплексним забезпеченням економічної безпеки підприємств запропоновано розуміти процес, основою якого є узгоджена взаємодія внутрішніх і зовнішніх підрозділів (суб'єктів) з метою всебічного встановлення причинно-наслідкових залежностей між впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства, оцінювання вхідних параметрів, зміну і розвиток їх значень у просторі та часі, аналіз вихідних параметрів для прийняття рішень з метою досягнення бажаного рівня економічної безпеки, що слугує підставою формування сукупності заходів, які сприяють підтриманню належного рівня конкурентоспроможності та економічної стабільності підприємства, і дозволяють забезпечити високу вмотивованість працівників за результатами їх трудових досягнень.

З огляду на актуальність, існує реальна необхідність теоретико-методологічного дослідження процесу комплексного забезпечення економічної безпеки на вітчизняних підприємствах.

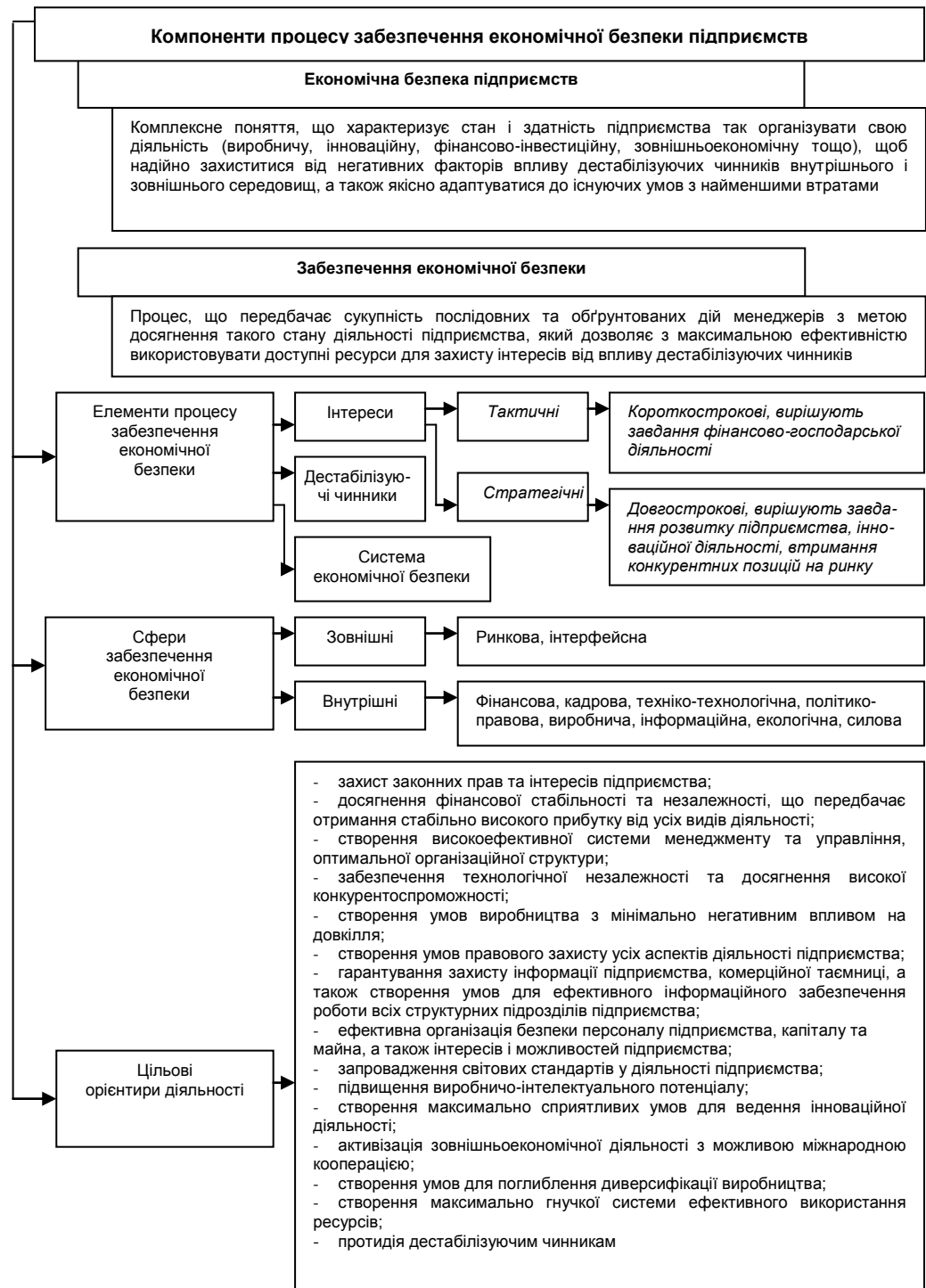

Рис. 6. Компоненти процесу забезпечення економічної безпеки підприємств
Джерело: побудовано автором.

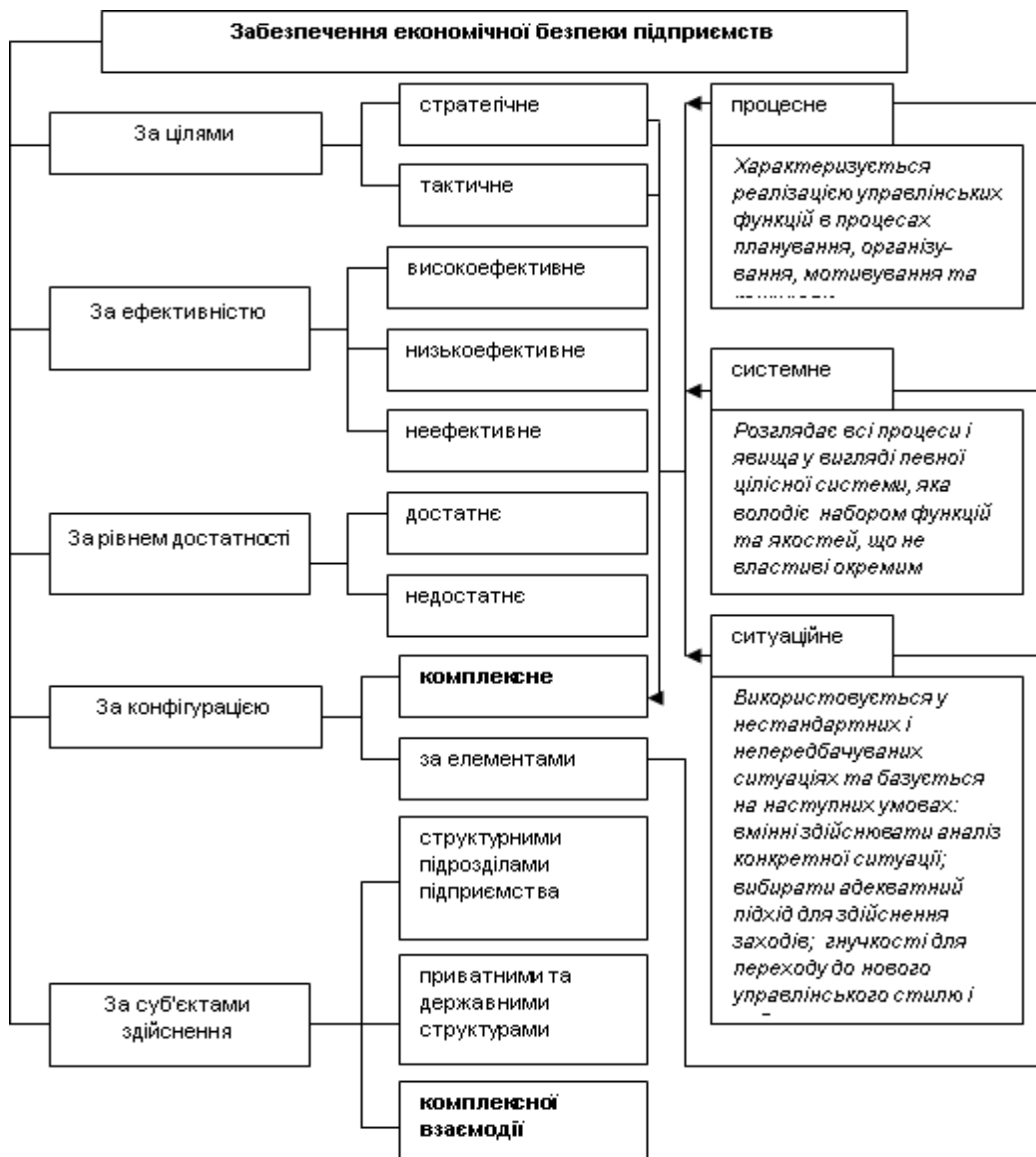

Рис. 7. Класифікація напрямків забезпечення економічної безпеки підприємств
Джерело: побудовано автором.

Зупинимося детальніше на структурі комплексного забезпечення ЕБП (рис. 8).

Весь процес комплексного забезпечення ЕБП побудований на діяльності суб'єктів господарювання із виявлення проявів дестабілізуючих чинників та розроблення заходів їх ліквідації, мінімізації впливу чи попередження настання.

У зв'язку з цим вихідною компонентою є діяльність суб'єктів забезпечення ЕБП. Вони формують концепцію ЕБП, в якій чітко здійснюється розподіл функцій між ними та формується перелік цілей, які передбачено досягнути у процесі реалізації зазначених функцій.

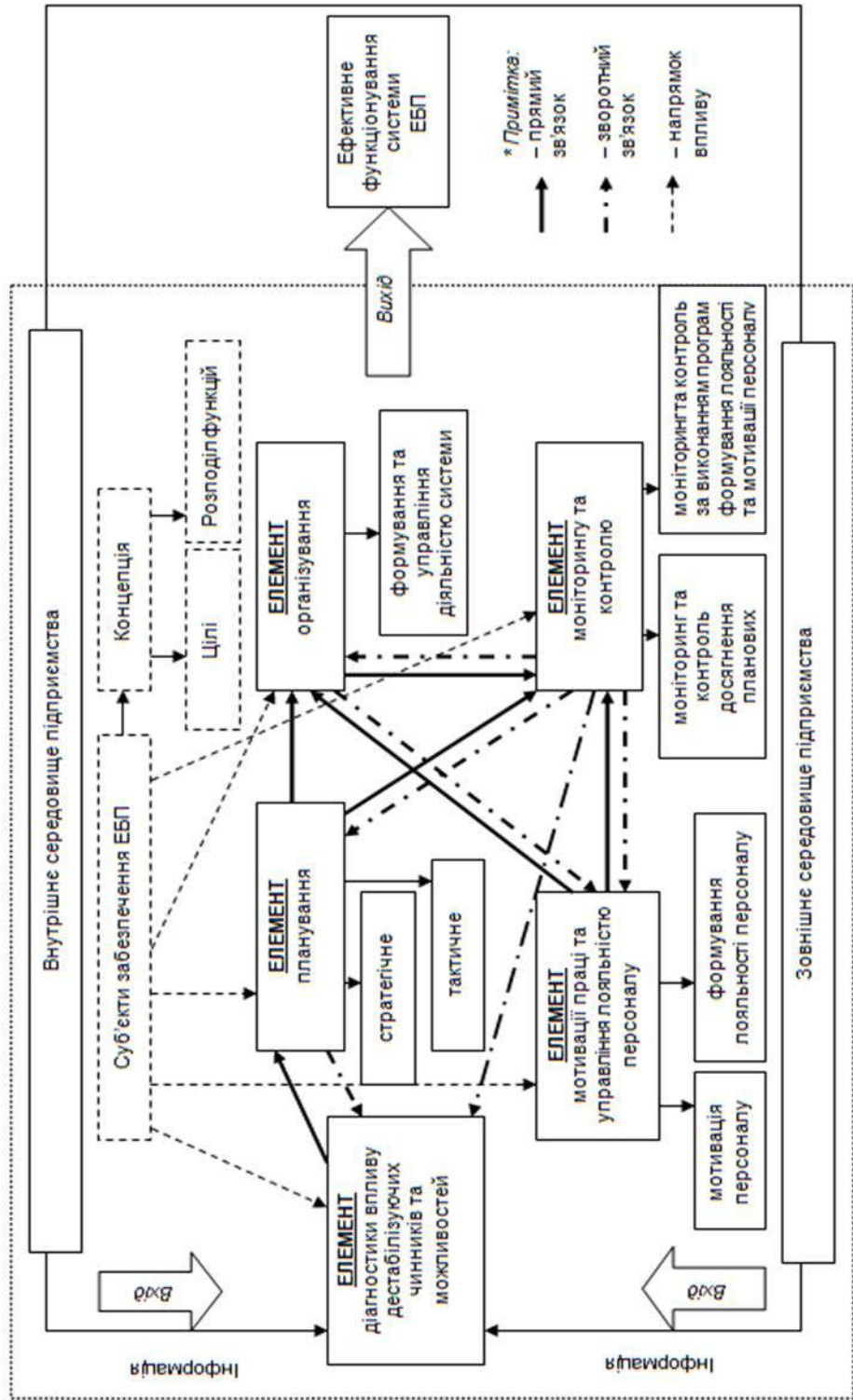

Рис. 8. Структура комплексного забезпечення економічної безпеки підприємств
Джерело: побудовано автором.

Робота суб'єктів із комплексного забезпечення ЕБП розпочинається із збору інформації та діагностики впливу дестабілізуючих чинників і можливостей, які створюють внутрішнє та зовнішнє середовища.

Комплексне забезпечення ЕБП потребує ґрунтового інформаційного забезпечення з метою оцінювання стану внутрішнього і зовнішнього середовищ та прийняття рішень на відповідному рівні в інтересах функціонування підприємства, а також з метою зниження рівня невизначеності.

На основі зібраної та проаналізованої інформації суб'єкти забезпечення ЕБП формують стратегію та тактику діяльності суб'єкта господарювання.

Обов'язковим елементом комплексного забезпечення ЕБП є стратегія ЕБП, під якою розуміють сукупність стратегічних рішень щодо реагування на зміни чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства [4].

Серед стратегій ЕБП, зважаючи на авторський підхід до визначення сутності економічної безпеки підприємств як процесу захисту від негативних чинників впливу внутрішнього та зовнішнього середовищ, можна виокремити:

1) захисну – передбачає реалізацію ряду взаємопов'язаних заходів, спрямованих на нейтралізацію впливу дестабілізуючих чинників, умовою для її прийняття є низький рівень ЕБП і високий рівень зовнішніх та внутрішніх загроз;

2) адаптаційну – передбачає здійснення обумовленого переліку взаємопов'язаних заходів, спрямованих на удосконалення комплексного забезпечення ЕБП з метою підвищення рівня безпеки та недопущення реалізації загроз із найвищим рівнем впливу, умовою для її прийняття є достатній рівень ЕБП і допустимий рівень зовнішніх та внутрішніх загроз;

3) пасивну – передбачає відслідковування змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах, розроблення превентивних захисних заходів з можливістю швидкої реакції з мінімальними втратами ресурсів; умовою для її прийняття є високий рівень ЕБП і низький рівень зовнішніх та внутрішніх загроз.

Після прийняття рішення про формування стратегії ЕБП виникає необхідність тактичного планування (формування організованої послідовності дій, метою яких є виконання стратегічного плану).

Важливо відзначити, що виникає додаткова необхідність здійснення оцінювання рівня ЕБП за стратегічною та тактичною складовою, адже для процесу планування надзвичайно важливим є наявність даних про рівень безпеки на актуальний момент часу та на перспективу.

Наступним елементом комплексного забезпечення ЕБП є організування діяльності для досягнення стратегічних та тактичних цілей, що проявляється у формуванні та управлінні діяльністю системи ЕБП.

З метою досягнення стабільного рівня ЕБП доцільно організувати на підприємстві контролінг функціонування системи економічної безпеки, під яким розумітимемо концентрацію контрольних дій у всіх функціональних сферах, вчасне виявлення розбіжностей планових та фактичних результатів діяльності у кожній з цих сфер.

До завдань контролінгу функціонування системи ЕБП можна віднести:

- моніторинг ходу процесу з досягнення рівня планових показників у всіх функціональних сферах;

- встановлення рівня відхилення фактичних значень від запланованих;

- визначення стану ЕБП за рівнем відхилення планових та фактичних значень показників;

- здійснення заходів оперативного управління для зниження рівня розбіжностей планових та фактичних значень показників;

- зміна цілей діяльності підприємства та корегування значень планових показників відповідно до змін умов внутрішнього та зовнішнього середовищ.

У зв'язку з тим, що всі заходи щодо забезпечення ЕБ на підприємстві здійснюються працівниками, актуалізується потреба мотивації праці та управління лояльністю персоналу, тому ці дії повинні бути об'єднані і можна їх позиціонувати як окремий елемент комплексного забезпечення ЕБП.

Мотивація праці персоналу є однією із важливих компонент комплексного забезпечення ЕБП. Це зумовлено тим, що саме мотивація праці виступає соціально-економічною основою поведінки та активізації зусиль персоналу підприємства, які спрямовані на підвищення результативності діяльності і характеризує сукупність взаємопов'язаних заходів, які стимулюють окремого працівника або трудовий колектив у цілому на досягнення індивідуальних і спільних цілей діяльності підприємства [8].

Формування збалансованої системи мотивації праці членів трудового колективу дозволить досягнути бажаного рівня лояльності персоналу, що сприятиме підвищенню рівня безпеки підприємства у кадровій сфері.

Лояльність персоналу можна трактувати як універсальну за спрямованістю складову кадрової безпеки, адже ставлення працівників є вагомим фактором у досягненні стабільності в кадровій сфері суб'єкта господарювання. Конструктивніше лояльність можна пояснити як готовність працівника дотримуватися корпоративних вимог та здійснювати свої дії, чітко виконуючи приписи внутрішніх документів підприємства та відповідно до домовленостей, узгоджених при прийомі на роботу, спрямування своїх дій та зусиль для максимального досягнення цілей підприємства та відстоювання його інтересів.

Моделювання взаємозв'язку процесу управління лояльністю працівників з рівнем його конкурентоспроможності та економічної безпеки відображено на рис. 9.

З урахуванням проведених досліджень та аналізу компонент можна запропонувати алгоритм комплексного забезпечення ЕБП (рис. 10).

Специфікою даного алгоритму є поетапне здійснення елементів комплексного забезпечення ЕБП, що дозволить врахувати стратегічний та тактичний рівні управління, побудувати ґрунтовну інформаційну базу для аналізу впливу дестабілізуючих чинників та створить можливість скоординувати зусилля всіх суб'єктів забезпечення ЕБ задля досягнення високого рівня економічної безпеки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У зв'язку із специфікою процесу забезпечення економічної безпеки підприємств доведено доцільність здійснення комплексного забезпечення економічної безпеки підприємств у зв'язку з необхідністю врахування комплексної взаємодії суб'єктів та поєднання процесного, системного і ситуаційного видів забезпечення економічної безпеки підприємств. Таким чином визначено термін «комплексне забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання», під яким запропоновано розуміти процес, основою якого є узгоджена робота внутрішніх і зовнішніх підрозділів (суб'єктів) з метою всебічного дослідження причинно-наслідкових залежностей між впливом чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ підприємства, оцінювання вхідних параметрів, їх зміну і розвиток у просторі та часі за кількісними і якісними ознаками, аналіз вихідних параметрів для прийняття рішень з метою досягнення бажаного рівня економічної безпеки.

На основі побудови компонентної структури комплексного забезпечення економічної безпеки підприємств виокремлено ряд основних елементів: елемент діагностики впливу дестабілізуючих чинників та можливостей, який дозволяє

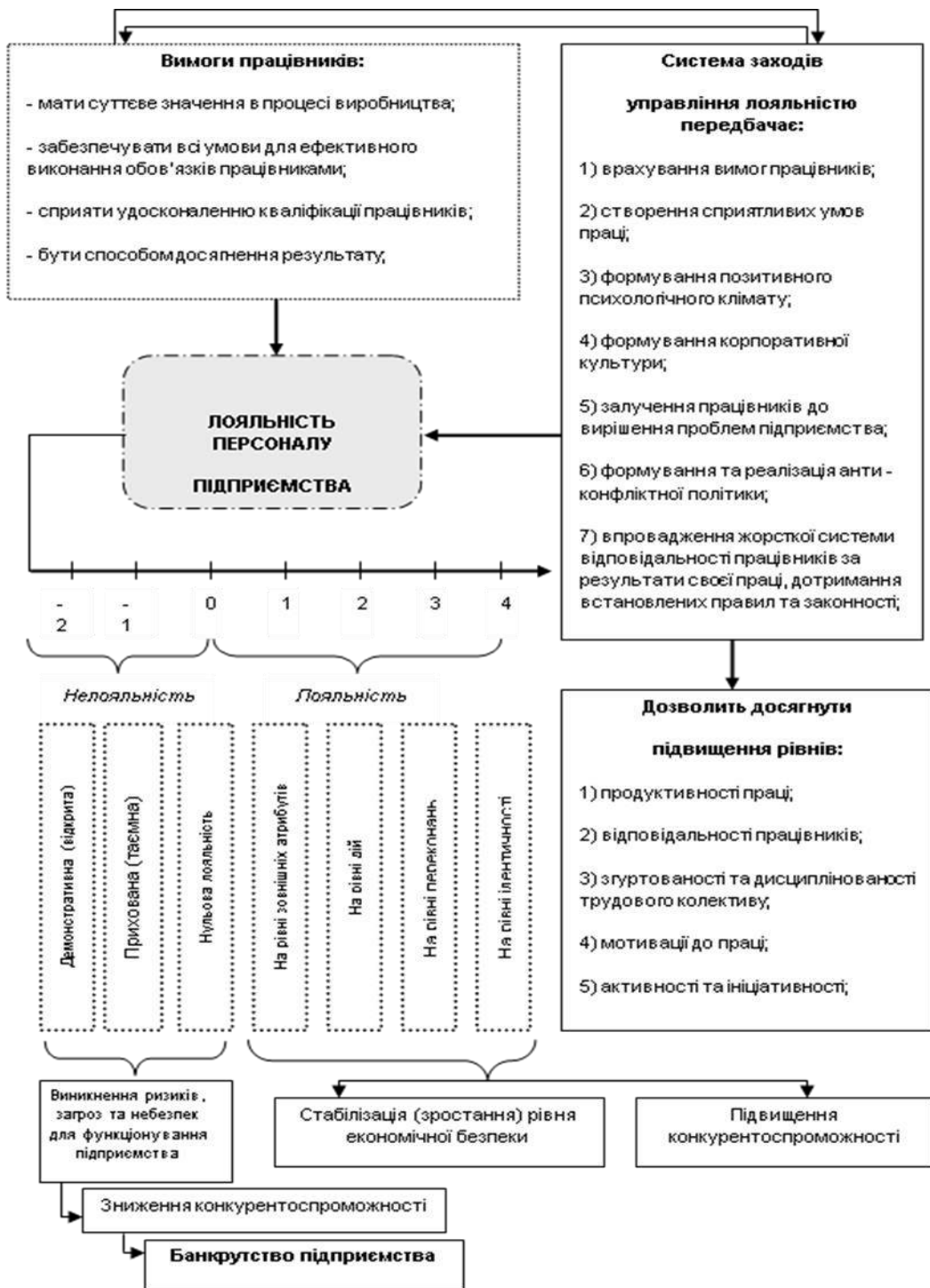

Рис. 9. Моделювання взаємозв'язку процесу управління лояльністю працівників підприємств з рівнем його економічної безпеки
Джерело: побудовано автором.

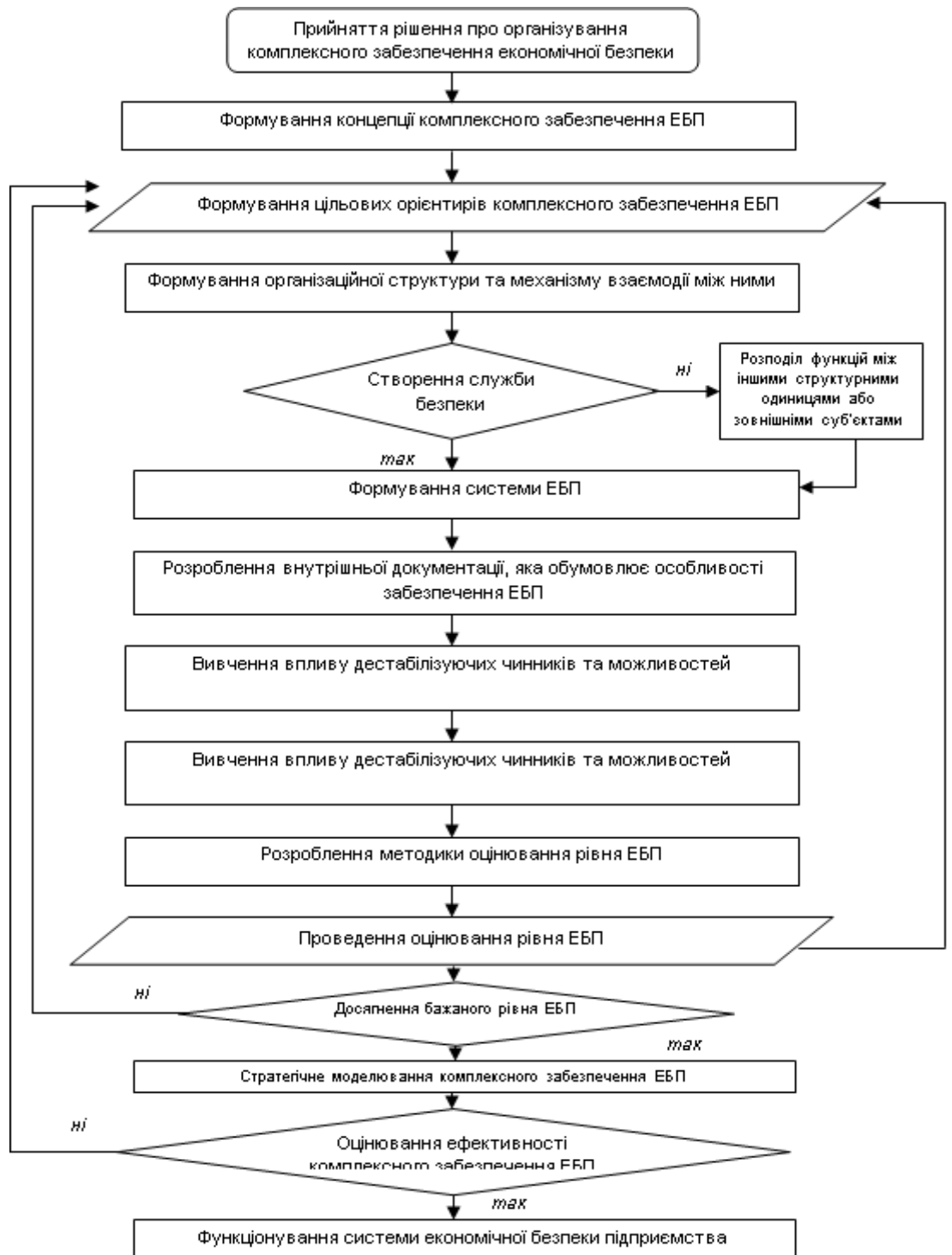

Рис. 10. Алгоритм комплексного забезпечення економічної безпеки підприємств
 Джерело: побудовано автором.

діагностики впливу дестабілізуючих чинників та можливостей, який дозволяє суб'єктам забезпечення економічної безпеки відслідковувати та аналізувати вхідну інформації від зовнішнього і внутрішнього середовищ; елемент планування, який формується на основі стратегічної і тактичної складових; елемент організування, який передбачає формування та управління діяльністю системи економічної безпеки; елемент моніторингу та контролю; елемент мотивації праці та управління лояльністю персоналу. Результатом комплексного забезпечення економічної безпеки підприємств доцільно вважати ефективність функціонування системи економічної безпеки.

Сформовано алгоритм комплексного забезпечення економічної безпеки підприємств. Специфікою даного алгоритму є поетапне здійснення елементів комплексного забезпечення економічної безпеки, що дозволить врахувати стратегічний та тактичний рівні управління, побудувати інформаційну базу впливу дестабілізуючих чинників та створить можливість скоординувати зусилля всіх суб'єктів забезпечення економічної безпеки задля досягнення високого рівня економічної безпеки.

З метою поглиблення розуміння особливостей здійснення комплексного забезпечення економічної безпеки на вітчизняних підприємствах необхідно зосередити подальші дослідження на

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирик, С.П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / С.П. Бирик, Г.М. Сютя; за ред. С.Я. Єрмоленко. – Харків: Прапор, 2012. – 623 с.
2. Богдан, О.І. Дослідження інтересів підприємства щодо його економічної безпеки / О.І. Богдан, С.О. Михайлюк // Вісник економічної науки України, 2009. – № 1(15). – С. 36-38.
3. Живко, З.Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізм забезпечення та управління: [монографія] / З.Б. Живко. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 260 с.
4. Живко, З.Б. Стратегічне планування в системі економічної безпеки підприємства / З.Б. Живко // Проблеми науки, 2012. – № 4. – С. 32-39.
5. Живко, З.Б. Структура системи економічної безпеки промислового підприємства / З.Б. Живко, М.І. Копитко, О.І. Руда // Економіка та фінанси. Науковий журнал. – Дніпропетровськ, 2013. – № 11/2013. – С. 102-107.
6. Загоруйко, О.Я. Великий універсальний словник української мови. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2009. – 768 с.
7. Іващенко, О.В. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / О.В. Іващенко, П.М. Четверіков // Scientific researches and their practical application. modern state and ways of development – October, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/oct-2012>.
8. Кияшко, А.Ю. Мотивація праці в контексті економічної безпеки підприємства / А.Ю. Кияшко, В.В. Лойко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knuvd.com.ua/publications/conference/20.03.2015/Kiyashko_Lojko_11.pdf.
9. Локотецька, О.В. Використання системного підходу при дослідженні економічної безпеки підприємства / О.В. Локотецька // Вісник НТУ «ХПІ». Зб. наук. праць. Тем. вип. «Технічний прогрес і ефективність виробництва», 2011. – Вип. 8. – С. 197-202.
10. Новий словник іншомовних слів: близько 40000 сл. і словосполучень / Л.І. Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.А. Дем'янюк; за ред. Л.І. Шевченко. – К.: АРІЙ, 2008. – 672 с.
11. Позднякова, Т.П. Лояльність персоналу організацій: анализ теоретико-методологических и методических аспектов / Т.П. Позднякова // Перспективы науки и образования, 2013. – № 2. – С.95-103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pnojournal.files.wordpress.com/2013/01/pdf_130210.pdf.

12. Рудніченко, Є.М. Вплив суб'єктів митного регулювання на систему економічної безпеки підприємства: дис. ... доктора економічних наук: 21.04.02 / Євгеній Миколайович Рудніченко. – Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2014. – 578 с.
13. Словник української мови. Г-Ж. / за ред. П.П. Доценко, Л.А. Юрчук. – К.: В-во «Наукова думка». – Т. 2., 1971. – 552 с.
14. Словник української мови. З. / за ред. Г.М. Гнатюк, Т.К. Черторизька. – К.: В-во «Наукова думка». – Т. 3., 1972. – 744с.
15. Франчук, В.І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: [монографія] / В.І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.
16. Чернявський, А.А. Безпека підприємницької діяльності: [конспект лекцій] / А.А. Чернявський. – К.: МАУП, 1998. – 124 с.
17. Шемаева, Л.Г. Система экономической безопасности предприятия во взаимодействии с внешней средой / Л.Г. Шемаева // Бизнес Информ, 2010. – № 12. – С. 72-76.